

พัฒนาการของฐานะยุทธศาสตร์ในสังคมไทย : มองผ่านการตีความตัวบทสามก๊ก

The Development of the Strategy in the Thai Society: Interpreting “The Three Kingdoms” Text

ชวงค์ อุบลี

หลักสูตรรัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การศึกษา “พัฒนาการของฐานะยุทธศาสตร์ในสังคมไทย: มองผ่านการตีความตัวบทสามก๊ก” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของยุทธศาสตร์ในสังคมไทยผ่านการตีความตัวบทสามก๊กเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้รูปแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) บนฐานวิธีวิทยาการแสวงหาความรู้แนววิภาษวิธี (Dialectic) เก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) การศึกษาเอกสาร ประกอบด้วย (1) ตัวบทสามก๊กในรูปแบบต่างๆ ประกอบด้วย ตัวบทที่เป็นเอกสาร เช่น วรรณกรรมสามก๊ก ฉบับมาตรฐานและฉบับเรื่องเล่า ตัวบทที่เป็นภาพยนตร์ (2) เอกสารที่เป็นบริบทของตัวบทสามก๊ก และ 2) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept Interview) โดยใช้แนวสัมภาษณ์เจาะลึกและกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informants) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับตัวบทสามก๊กในประเทศไทย ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มนักบริหาร และกลุ่มบุคคลทั่วไปที่สนใจ สามก๊ก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การตีความที่เน้นบริบท (Content) เชิงประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่าพัฒนาการของยุทธศาสตร์ในสังคมไทยผ่านการตีความตัวบทสามก๊ก สามารถแบ่งพัฒนาการออกเป็น 3 ช่วงคือ 1) ยุทธศาสตร์ในฐานะเครื่องมือทางการทหาร 2) ยุทธศาสตร์ในช่วงเปลี่ยนผ่าน และ 3) ยุทธศาสตร์ในฐานะเครื่องมือทางการบริหาร

คำสำคัญ : พัฒนาการของยุทธศาสตร์, การตีความ, ตัวบทสามก๊ก

Abstract

The research was to study the development of the strategy in Thai society through “The Three Kingdoms”. The content and dialectic analysis based on the qualitative research was the research methodology. The data were collected from 1) the paper with the standardized version, the narrated version, and the film version; in addition to the paper with the literature context, (2) In-depth interview with key informants including scholars, administrators, and people interested in the literature. The data analysis was the historical content interpretation. The findings were The development of the strategy in Thai society: interpreting “The Three Kingdoms” text was divided into 3 phases 1) the strategy for military 2) the strategy during the transition time and 3) the strategy for administration

Keywords : Development of strategic, Interpreting, The Three Kingdoms text

บทนำ

วรรณกรรมของประเทศจีนเรื่องหนึ่งที่ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางทั้งในโลกระหว่างวันและโลกตะวันออกก็คือ วรรณกรรมเรื่องสามก๊ก สามก๊กได้รับการจัดให้เป็นวรรณกรรมชิ้นสำคัญของโลก เนื่องจากได้มีการนำไปแปลเป็นภาษาต่างๆ มากมาย อาทิ ภาษาญี่ปุ่น ภาษาเกาหลี ภาษาสเปน ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอังกฤษ รวมทั้งมีการตีพิมพ์อย่างแพร่หลาย มียอดพิมพ์มากที่สุดเล่มหนึ่งของโลกรองแต่เพียงคัมภีร์ไบเบิล และตำราพิชัยสงครามของซุนวูเท่านั้น (เรื่อง วิทยาคม, 2556 : 2)

บทบาทวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อสังคมไทยไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้นแต่วรรณกรรมสามก๊กมีบทบาทต่อสังคมไทย เนื่องจากได้มีการนำเข้าวรรณกรรมสามก๊ก และแปลวรรณกรรมสามก๊กจากหนังสือพงศาวดารจีนมาเป็นภาษาไทยตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์ สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ที่ทรงมอบให้เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นผู้ดำเนินการแปลเรื่องสามก๊กขึ้นเป็นครั้งแรก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อไว้ใช้ประโยชน์เกี่ยวกับราชการบ้านเมือง โดยเฉพาะในด้านการเมืองการปกครองและการทหาร หลังจากนั้นยังได้มีการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มครั้งแรกในรัชสมัยของรัชกาลที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2408 โดยโรงพิมพ์ของหมอบรัดเลย์ และรัชกาลที่ 4 ได้ทรงรับซื้อหนังสือเพื่อพระราชทานให้กับพระราชโอรสและพระราชธิดารวมถึงข้าราชการบริพารและผู้ใกล้ชิด การกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ในยุคนั้นได้ทรงให้ความสำคัญกับการศึกษาวรรณกรรมสามก๊ก (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2547 : คำนำ)

ตัวบทสามก๊กที่เกิดขึ้นในประเทศไทยที่สามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ หนังสือแปลสามก๊กฉบับมาตรฐาน และหนังสือสามก๊กฉบับที่เป็นการเล่าเรื่องราวสามก๊ก

รูปแบบแรก คือ หนังสือแปลสามก๊กฉบับมาตรฐานเป็นการแปลจากต้นฉบับภาษาจีน โดยไม่ได้มีการสอดแทรกความคิดเห็นของผู้แปล เท่าที่ผ่านมามีการแปลอยู่ด้วยกัน 3 ฉบับหลัก คือ สามก๊ก ฉบับแปลโดย เจ้าพระยาพระคลัง (หน) สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ ของวรรณไว พัธโนทัย และสามก๊กฉบับสมบูรณ์พร้อมคำวิจารณ์ แปลโดยวิวัฒน์ ประชาเรืองวิทย์

รูปแบบที่สอง คือ หนังสือสามก๊กที่เป็นการเล่าเรื่องราวสามก๊ก หนังสือสามก๊กประเภทนี้ผู้แต่งจะเน้นเป็นเล่าเรื่องในมุมมองต่างๆ โดยใส่ความคิดเห็น การวิเคราะห์ หลังจากที่ได้แต่งได้อ่านสามก๊กฉบับมาตรฐานมาแล้ว หนังสือสามก๊กแปลประเภทนี้มีเป็นจำนวนมาก เช่น สามก๊กฉบับฉินก๊ก แต่งโดยยาขอบ, สามก๊กฉบับนายทุน แต่งโดยศีกฤทธิ ปราโมช, สามก๊กฉบับคนขายชาติ แต่งโดยเรื่อง วิทยาคม, งานเขียนต่างๆ เกี่ยวกับสามก๊ก แต่งโดยเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป, สามก๊กฉบับนักบริหาร แต่งโดยเจริญ วรรณะสิน เป็นต้น

หากกล่าวถึงฐานะของตัวบทสามก๊กในสังคมไทยนับตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบันนั้น เราจะพบว่าฐานะของตัวบทสามก๊กมีการนิยามในประเทศไทยที่แตกต่างกันในแง่ของฐานะ และรูปแบบของสามก๊ก ที่อยู่ภายใต้ 2 ช่วงเวลาที่สำคัญ คือ

ช่วงแรก สมัยต้นรัตนโกสินทร์จนถึงการกำหนดนโยบายการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า จะพบว่ามี การแปลวรรณกรรมสามก๊ก และการศึกษาสามก๊กในสังคมไทยในฐานะที่เป็นตำราพิชัยสงครามของชนชั้นนำภาครัฐ นำมาใช้เพื่อเป็นทฤษฎียุทธศาสตร์ทางการทหาร และถ้าพิจารณาในเชิงตัวบทสามก๊กก็จะพบว่าการแปลสามก๊กในช่วงแรกจะอยู่ในรูปแบบของตัวบทเชิงเอกสารเพียงอย่างเดียว และตัวบทเชิงเอกสารดังกล่าวจะพบว่าตัวบทสามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ถือว่าเป็นฉบับมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับจากผู้รู้ และเป็นที่นิยมแพร่หลายในสังคมไทยมากที่สุด (ถาวร ลิกขโกศล, 2555)

ช่วงที่สอง หลังจากการกำหนดนโยบาย “การเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า” ในสมัยรัชกาลที่ 5 พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จนถึงปัจจุบัน ภายใต้บริบทของนโยบายดังกล่าวได้มีการผลิตตัวบทที่หลากหลายขึ้น เช่น ตัวบทสามก๊กในรูปแบบภาพยนตร์ของบริษัทมีเดียสโตร์มีเดีย ซึ่งได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในเวลาต่อมา ภาพยนตร์สามก๊กได้นำไปสู่การนิยามวรรณกรรมสามก๊กอีกฐานะหนึ่งที่แตกต่างกันไปจากในช่วงแรก คือ การนิยามสามก๊กในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์ทางการบริหารของภาคธุรกิจเอกชน จะเห็นตัวอย่างได้จากการแปรรูปภาพยนตร์ของบริษัทมีเดียสโตร์ มีเดีย จำกัด มาเป็นภาพยนตร์สามก๊ก ฉบับนักบริหาร หรือในช่วงปี 2535 ที่หนังสือพิมพ์รายใหญ่ๆ ทั้งหมดต่างเปิดคอลัมน์สามก๊กขึ้น โดยเป็นการนำนิยายเรื่องนี้ (Romance) มาใช้เขียนแนะนำผู้คนเป็นนักธุรกิจ ถึงวิธีการสู่ความสำเร็จและความร่ำรวยมากขึ้น (เกรก เจริญไธสงค์, 2550 : 236) นอกจากนี้สามก๊กในช่วงนี้ยังถูกนำมาเขียนด้วยการย่อเนื้อหากจากสามก๊กในช่วงแรก ทำให้สามก๊กถูกนำมาเขียนใหม่ในเชิงของการวิเคราะห์เนื้อหา สอดแทรกความคิดเห็นของผู้เขียนลงไปในงานมากขึ้น จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าในยุคนี้สามก๊กถูกเปลี่ยนฐานะจากยุทธศาสตร์ทางการทหารเดิม มาสู่ยุทธศาสตร์ทางการบริหารในภาคธุรกิจเอกชน และสามก๊กยังมีการแปรรูปงานออกมาในรูปแบบที่หลากหลายขึ้น เช่น ภาพยนตร์ หนังสือประเภท How to ฟ็อคเก็ตบุ๊ก เป็นต้น

ในทางวิชาการจะพบว่า “ยุทธศาสตร์” เป็นศัพท์ที่ใช้ในทางการทหาร มีความหมายเกี่ยวกับการนำกองทัพ หรือวิธีการที่จะเอาชนะศัตรูในการศึกสงคราม คำว่า “ยุทธศาสตร์” นั้นมีรากฐานคำศัพท์มาจากภาษากรีกที่ว่า “Strategos” สำหรับภาษาอังกฤษใช้คำว่า Strategy (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, 2540 : 68) ยุทธศาสตร์ถูกนำมาใช้ในความหมายของการใช้กำลัง การเอาชนะฝ่ายตรงข้าม และการสร้างระบบที่เป็นหนึ่งเดียวในการปกครอง รวมทั้งได้นำมาใช้ในการทำสงคราม ทางทหารยุทธศาสตร์ถูกนำมาใช้ในกองทัพ

จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าหมายการรบ การควบคุมพื้นที่สำคัญการรบ การบริหารจัดการทรัพยากร การหลีกเลี่ยงเข้าโจมตีในเวลาที่ย่ำศึกได้เปรียบ การสร้างกลอุบายล่อลวงให้ข้าศึกเข้าใจผิด การระดมสรรพกำลัง การใช้ความได้เปรียบในแง่ภูมิประเทศ เช่น ภูมิประเทศ กำลังพล การสร้างระบบการบังคับบัญชาควบคุม การหาข้อมูลของฝ่ายข้าศึก และการวางแผนเข้าตี เป็นต้น

ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง แนวคิดในการเอาชนะทางการทหารของกองทัพได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากระบบโลกได้เปลี่ยนไปจากที่เคยต่อสู้แย่งชิงความเป็นมหาอำนาจด้วยการสู้รบมาสู่การต่อสู้ในทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะในช่วงหลังศตวรรษที่ 19 เรื่อยมาส่งผลให้แนวคิดทางยุทธศาสตร์ถูกปรับเปลี่ยนและนำมาใช้ในเชิงของการเอาชนะคู่แข่งชั้นทางการค้า และวงการธุรกิจอย่างชัดเจนขึ้นการใช้คำว่ายุทธศาสตร์มักจะแสดงถึงนัยว่าเป็นการปฏิบัติการทุกวิถีทางเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่กำหนด คำว่า “ยุทธศาสตร์” จึงเป็นคำที่มีความหมายแห่งการปลูกเร้าอารมณ์ความรู้สึกเพื่อให้สมาชิกในองค์การเกิดความมั่นใจต่อการต่อสู้แข่งขันที่จะเกิดขึ้นในโลกธุรกิจ สำหรับการปรับเปลี่ยนการนำแนวคิดทางยุทธศาสตร์มาสู่ภาคธุรกิจเอกชนนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากความต้องการในการก้าวขึ้นเป็นผู้นำรวมทั้งความต้องการประสบความสำเร็จทางธุรกิจ รวมทั้งเหตุผลอื่นๆ เช่น จำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น รายได้ที่เกิดจากองค์กรธุรกิจ เทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมไปถึงความต้องการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เป็นต้น (พิชาย รัตนติลล ญ ภูเก็ต, 2552 : 102)

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคมการนิยามความหมาย ฐานะ และเป้าหมายของ “ยุทธศาสตร์” ของสังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กับการตีความตัวบทสามก๊กในสังคมไทย ทำให้สามก๊กมีบทบาทในการอธิบายการเปลี่ยนฐานะของยุทธศาสตร์จากการทหารสู่การบริหารได้อย่างน่าสนใจจากพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เชิงโครงสร้างของสังคม และการตีความตัวบทสามก๊กของสังคมไทยดังกล่าว จึงเป็นปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกันในการที่จะช่วยอธิบายพัฒนาการของ “ยุทธศาสตร์” ซึ่งเป็นที่มาของการศึกษาพัฒนาการของคำว่า “ยุทธศาสตร์” ผ่านการศึกษาการตีความตัวบทสามก๊กของสังคมไทยว่ามีความเป็นมาอย่างไร และมีปรากฏการณ์อะไรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อคำว่า “ยุทธศาสตร์” ในสังคมไทย ด้วยการมองผ่านปรากฏการณ์เชิงโครงสร้างทางสังคมและการตีความตัวบทสามก๊กในสังคมไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาพัฒนาการของฐานะยุทธศาสตร์ในสังคมไทยผ่านการตีความตัวบทสามก๊กภายใต้สถานการณ์เชิงโครงสร้างของสังคมยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้รูปแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) บนฐานวิธีวิทยาการแสวงหาความรู้แนววิภาษวิธี (Dialectic) (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2555 : 58-60) เก็บรวบรวมข้อมูลจาก

1) การศึกษาเอกสาร ประกอบด้วย (1) เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ ตัวบทสามก๊กในรูปแบบต่างๆ ประกอบด้วย ตัวบทที่เป็นเอกสาร เช่น วรรณกรรมสามก๊ก ฉบับมาตรฐานและฉบับเรื่องเล่า ตัวบทที่เป็นภาพยนตร์ และเอกสารที่เป็นบริบทของตัวบทสามก๊ก (2) เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับสามก๊กทางการบริหาร และงานวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย และประวัติสามก๊ก

2) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept Interview) โดยใช้แนวสัมภาษณ์เจาะลึกและกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informants) เป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับตัวบทสามก๊กในประเทศไทย ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการจำนวน 3 คน กลุ่มนักบริหาร จำนวน 2 คน และกลุ่มบุคคลทั่วไปที่สนใจสามก๊ก จำนวน 2 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การตีความที่เน้นบริบท (Content) เชิงประวัติศาสตร์ โดยนำข้อมูลจากการรวบรวมเอกสาร และการสัมภาษณ์ มาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลกับแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษาโดยใช้ฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 1) การจัดหมวดหมู่ของข้อมูลให้เป็นระบบ การจัดข้อมูลให้เป็นระบบเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis or Taxonomy Analysis) หรือการแบ่งช่วงทางประวัติศาสตร์ (Periodization) 2) การวิเคราะห์กระบวนการ (Processual Analysis) เป็นการจำแนกกิจกรรมที่ต่อเนื่องตามลำดับเวลา เช่น การวิเคราะห์ตารางลำดับเวลา (Time-Ordered Matrix) ในเชิงคุณภาพ เป็นต้น

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “พัฒนาการของฐานะยุทธศาสตร์ในสังคมไทย: มองผ่านการตีความตัวบทสามก๊ก” มีผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ พบว่า พัฒนาการของยุทธศาสตร์ในสังคมไทยจากการตีความตัวบทสามก๊ก นับตั้งแต่มีการนำเข้าวรรณกรรมแปลสามก๊กในช่วงต้นรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน สามารถแบ่งฐานะออกเป็น 3 ยุคด้วยกันคือ

1. ยุคที่ยุทธศาสตร์มีฐานะเป็นเครื่องมือทางการทหาร ยุทธศาสตร์ในฐานะเครื่องมือทางการทหารในช่วงยุคแรกมีจุดเริ่มต้นมาจากการตีความสามก๊กในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชสมัยของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชรัชกาลที่หนึ่ง ที่ทรงรับสั่งให้เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นผู้ดำเนินการแปลสามก๊กจากพงศาวดารจีน โดยมีวัตถุประสงค์ในการแปลเพื่อใช้ประโยชน์ทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดิน ท่ามกลางสภาพความ

วุ่นวายทางการเมืองในขณะนั้น รวมทั้งปัญหาการทำสงครามติดพันกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้สามก๊กมีบทบาทหลักในฐานะตำรายุทธศาสตร์ทางการทหารที่ใช้ศึกษากันในกลุ่มขุนนางข้าราชการในราชสำนัก นอกจากนี้พบว่าสามก๊กยังมีบทบาทรองคือมีฐานะเป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลาล่อหลอมความคิดจิตใจของคนในราชสำนักในขณะนั้นให้เป็นปึกแผ่น เนื่องจากเป็นช่วงเริ่มแรกของการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี (สมบัติ จันทรวงศ์, 2547 : 477)

ยุคต้นรัตนโกสินทร์กลุ่มชนชั้นนำจะเป็นกลุ่มที่มีบทบาทที่สำคัญในการควบคุมระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม พร้อมไปกับการที่จะต้องดูแลปกครองบ้านเมืองให้สงบเรียบร้อย ดังนั้นบทบาทหนึ่งที่สำคัญที่ชนชั้นนำต้องเผชิญ คือ หน้าที่ในการป้องกันการรุกรานจากประเทศต่างๆ ขณะที่ยุคต้นรัตนโกสินทร์ต้องเผชิญกับการรุกรานของประเทศต่างๆ อย่างเช่น ประเทศพม่า ทำให้ชนชั้นนำต้องหาวิธีการในการต่อสู้ ป้องกันการรุกราน ด้วยวิธีการที่นิยมใช้กันสำหรับการสู้รบกันในการทหารตาม “ตำราพิชัยสงคราม” ตำราพิชัยสงครามจึงถือเป็นคู่มือ หรือหลักวิชาทางการทหารที่นำมาใช้ในการต่อสู้ทางการทหารในอดีต

อดีตการศึกษาหลักวิชาทางการทหาร หรือ ตำราพิชัยสงคราม นั้นจะศึกษากันในกลุ่มชนชั้นนำเนื่องจากเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการทำสงคราม ตำราพิชัยสงครามช่วงต้นรัตนโกสินทร์บางส่วนมีการนำหลักมาจากวรรณกรรมสามก๊กมาใช้เป็นตำราพิชัยสงคราม ดังที่ปรากฏในเนื้อหาของบทละครนอกเรื่องคาวิ ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ดังนี้ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2547 : 28 - 31)

เมื่อนั้น

ไวยทัดหุ่นหันไม่ทันตรึก
อวดรู้หลักฮักอีก
ข้าเคยพบรบศึกมาหลายยก
จะเข้าออกยกยอผ่านปรน
เล่าให้กลเรานืออย่าวิตก
ทั้งพิชัยสงครามสามก๊ก
ได้เรียนไว้ในนอกสารพัด
ยายกลับไปทูลพระเจ้าป้า
ว่าเรารบอาสาไม่ขัดข้อง
คำวันนี้น้อยกันเป็นวันนัด
จะเข้าไปจับมัดเอาตัวมา

จากสถานการณ์ของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ต้องต่อสู้การรุกรานของประเทศพม่า ทำให้สามก๊กในช่วงยุคต้นรัตนโกสินทร์มีความสำคัญในฐานะตำราพิชัยสงคราม เนื่องมาจากการทำศึกสงครามในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนการปฏิรูปกองทัพในสมัย

รัชกาลที่ 5 นั้น บทบาทสำคัญในการทำศึกจะขึ้นอยู่กับผู้นำทัพ หรือพระมหากษัตริย์ กล่าวคือ ผู้นำทัพหรือพระมหากษัตริย์จะเป็นผู้ควบคุมสั่งการสูงสุด ดังนั้นผู้นำทัพหรือกษัตริย์ในอดีตจึงจำเป็นต้องมีความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว รอบรู้ยุทธศาสตร์ และตำราพิชัยสงครามเป็นอย่างดี หากยุคสมัยใดที่ผู้นำทัพมีความเข้มแข็งประเทศก็จะปราศจากการถูกรุกราน จึงเป็นที่มาของการที่มีการแปลสามก๊กเพื่อเผยแพร่ และศึกษากันในกลุ่มชนชั้นนำในช่วงนั้น

หลักฐานการนำกลยุทธ์จากวรรณกรรมเรื่องสามก๊กมาใช้ในทางการทหารจะพบได้จากตอนหนึ่งในคำนำของกรมศิลปากร ในวันที่ 31 ตุลาคม 2515 ความปรากฏว่า (สมบัติ จันทรวงศ์, 2547 : 454)

“เคยฟังเล่ากันมาว่า ท่านผู้ใหญ่แต่ก่อนนิยมอ่าน สามก๊ก ยิ่งท่านผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับรบทัพจับศึกด้วยแล้ว ว่ากันว่าถือเป็นหนังสือสำคัญเรื่องหนึ่ง ที่จะต้องอ่านและรู้ไว้ เพราะนับถือกันว่าเป็นเรื่องที่ให้ความรู้และแง่คิดในกลยุทธ์และยุทธวิธีต่างๆ ดูเหมือนตอนที่อ่านกันสนุกสนานมากก็จะเห็นเป็นตอนสมู้อากับขงเบ้ง ซ่อนกลศึกกัน ที่จำกันได้มากก็คือ ตอนหนึ่งซึ่งขงเบ้งถอยทัพไม่ทัน จึงใช้กลอุบายเปิดประตูเมืองแล้วแต่งตัวขึ้นไปติดกระຈับป้ออยู่กับเด็ก 2 คนบนหอรบ ทำทีลวงสมู้อให้ถอยทัพ ตรงนี้รู้สึกละคล้ายกับคราวที่เจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์ลวงอะแซหุ่นกี้ เมื่อตั้งรักษามืองพิษณุโลก ในปลาย พ.ศ.2318 สมัยกรุงธนบุรี ด้วยเห็นว่าเหลือกำลังที่จะรักษาเมืองไว้ คิดจะถอยทัพจากพิษณุโลก จึงได้เอาป้าพาทย์ขึ้นไปติดตามป้อม ลวงให้ข้าศึกเข้าใจว่า คิดจะต่อสู้อยู่ในเมืองนานวัน แต่แล้วก็ทิ้งเมืองตีฝ่าหนีออกไป กลยุทธ์แบบนี้ ถ้าเจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์ ไม่เคยทราบเค้าเรื่องตอนสามก๊กตอนขงเบ้งลวงสมู้อี้มาก่อน ก็ต้องหมายความว่า ท่านแม่ทัพทั้ง 3 บังเอิญมา มีความคิดตรงกันอย่างน่าประหลาด

หรือจากความตอนหนึ่งในตำนานหนังสือสามก๊กของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวไว้ว่า (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2547 : 55)

“เมื่อข้าพเจ้าเป็นนักเรียนนายร้อยทหารมหาดเล็ก ได้เคยเห็นพระสารสาสน์พลขันธ์ (สมบุรณ์) ซึ่งตำแหน่งอนุศาสนาจารย์กรมทหารมหาดเล็กอยู่ในเวลานั้น พยายามจะแต่งหนังสือสามก๊กใหม่อีกสำนวนหนึ่งจะพบได้ว่าหนังสือสามก๊ก เป็นที่สนใจและใช้เป็นตำราเรียนเนื่องจากอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนหนังสือให้กับนักเรียนนายร้อยทหารมหาดเล็กมีการศึกษาหนังสือสามก๊ก จนถึงขั้นมีความพยายามจะปรับปรุงหนังสือสามก๊กสำนวนใหม่ขึ้น ”

กล่าวโดยสรุปจะพบว่าตัวบทสามก๊กที่นำเข้ามาในประเทศไทยจากหลักฐานเชื่อได้ว่ามีการแปลสามก๊กในยุคต้นรัตนโกสินทร์ วัตถุประสงค์การแปลเพื่อนำมาใช้เป็นตำราพิชัยสงครามในทางการทหาร ที่จะต้องต่อสู้ป้องกันการรุกรานจาก

ประเทศพม่า เนื่องจากเนื้อหาในวรรณกรรมสามก๊กเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับการสู้รบกลยุทธ์ กลวิธี การเอาชนะกันทางการทหาร จึงจำเป็นที่จะต้องให้กลุ่มชนชั้นนำในขณะนั้นได้ศึกษา เรียนรู้ไว้เพื่อใช้ประโยชน์ด้านการทหาร ในยามที่รัฐต้องเผชิญกับภัยคุกคามความมั่นคงของรัฐจากประเทศต่างๆ

2. ยุคที่ยุทธศาสตร์อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน ตัวบทสามก๊กในช่วงเปลี่ยนผ่านฐานะเกิดขึ้นหลังจากที่สถานการณ์ของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป จากการป้องกันประเทศโดยการสู้รบทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้านในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ มาสู่การป้องกันการรุกรานการล่าอาณานิคมจากประเทศตะวันตก รวมทั้งนโยบายการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัยแบบตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้ฐานะของสามก๊กถูกลดบทบาทจากการมีฐานะเป็นยุทธศาสตร์ทางการทหารโดยถูกแทนที่ด้วยระบบการทหารสมัยใหม่ ส่งผลให้ฐานะตัวบทสามก๊กในสังคมไทยที่กลายเป็นวรรณกรรมที่มีการศึกษากันในฐานะที่หลากหลายขึ้น เช่น เพื่อความบันเทิง เพื่อเสียดสีการเมือง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการนำออกมาเผยแพร่ยังกลุ่มคนทั่วไปจากที่ศึกษากันเพียงในกลุ่มชนชั้นนำ

การนำสามก๊กออกมาเผยแพร่สู่ประชาชนทั่วไปมากขึ้นกว่าในอดีตที่เป็นเพียงการศึกษากันในกลุ่มราชสำนักเท่านั้น เห็นได้จากหลักฐานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา สามก๊กได้ถูกผลิตซ้ำออกมาในรูปแบบต่างๆ มากมาย ทั้งที่เป็นหนังสือเพื่อกระตุ้นจิตงานวิจัย และต่อมาการศึกษาสามก๊กในสังคมไทยเริ่มมีการตีความที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ เปลี่ยนจากการตีความสามก๊กในฐานะที่เป็นตำรายุทธศาสตร์ที่ใช้ในทางการทหารมาสู่การตีความสามก๊กที่หลากหลาย ขณะที่งานเขียนในเชิงของการตีความสามก๊กในแง่ที่เป็นยุทธศาสตร์ทางการทหาร เช่น ความพยายามนำสามก๊กมาประยุกต์ใช้กับระบบการทหารสมัยใหม่ หรืองานเขียนสามก๊กเกี่ยวกับการทหารโดยตรงไม่ได้รับความนิยมในแง่ที่จะกลับมาเป็นตำรายุทธศาสตร์ทางการทหารเหมือนดังเช่นในยุคต้นรัตนโกสินทร์

การแทนที่ตัวบทสามก๊กที่เคยมีฐานะเป็นตำราพิชัยสงครามด้วยระบบการจัดกองทัพสมัยใหม่เป็นผลมาจากสถานการณ์ในยุคของการขยายอิทธิพลลัทธิล่าอาณานิคมตะวันตก ได้ส่งผลต่อตัวบทสามก๊กทำให้ฐานะสามก๊กในมิติบทบาทลดลง เนื่องจากประเทศไทยได้เปลี่ยนรูปแบบการคุมกำลังคนตามแบบระบบไพร่เดิมไปเป็นการควบคุมกำลังคนตามรูปแบบการปกครองของกระทรวงมหาดไทย และควบคุมกำลังคนโดยใช้ระบบการเตรียมทหาร ตามพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124 (พ.ศ. 2448) ภายใต้การจัดองค์กรกองทัพสมัยใหม่ที่มีทหารประจำการและมีเงินเดือนประจำ การปรับปรุงอาวุธยุทโธปกรณ์ การจ้างนายทหารจากต่างชาติเข้ามารับราชการทหารเพื่อสอนกลยุทธ์ วิชาการทหารแบบตะวันตกให้กับทหารไทย เพื่อให้พร้อมรับกับภัยคุกคามจากชาติตะวันตก

หลังจากมีการนำวิชาการทหารจากตะวันตกเข้ามาแทนที่ตำราพิชัยสงครามสามก๊กในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทำให้สามก๊กถูกลดฐานะลง และมีการกล่าวถึงสามก๊กในแง่มุมใหม่ด้วยการยกย่องให้วรรณกรรมสามก๊กเป็นยอดความเรียงนิทาน ในสมัยรัชกาลที่ 6 ดังปรากฏในความตอนหนึ่งของสมบัติ จันทรวงศ์ (2538 : 5) ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“จนมาถึงในช่วงปี พ.ศ. 2457 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงได้แต่งตั้งคณะกรรมการวรรณคดีสโมสรสำหรับพิจารณาหนังสือไทยที่แต่งดี ควรค่าแก่การยกย่อง ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ นิยายเรื่องสามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ที่ถือเป็นยอดความเรียงเรื่องนิทาน”

สถานการณ์ของตัวบทสามก๊กหลังจากที่รัฐไทยต้องเผชิญกับการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้ไทยต้องหันไปขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ด้วยการให้สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาททางการทหารผ่านการสนับสนุนความรู้วิชาการทหาร และอาวุธยุทโธปกรณ์ภายใต้ข้อตกลงความร่วมมือทางการทหารระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2493 ประกอบกับการที่รัฐไทยต้องการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยแบบประเทศตะวันตก ส่งผลต่อแนวทางการดำเนินนโยบายและการพัฒนาประเทศ รวมทั้งทำให้ฐานะของตัวบทสามก๊กที่เคยเป็นตำรายุทธศาสตร์ทางการทหารถูกลดบทบาทลง

เมื่อสามก๊กไม่มีฐานะเป็นยุทธศาสตร์ทางการทหาร และกลับถูกยกย่องให้เป็นยอดความเรียงเรื่องนิทาน ทำให้สามก๊กที่เคยอ่านกันในหมู่ชนชั้นนำเพื่อใช้เป็นตำราทางการทหารดังเช่นในอดีตถูกเผยแพร่ไปสู่ประชาชนทั่วไปมากขึ้นด้วยการตอบสนองสังคมในฐานะวรรณกรรมเพื่อความบันเทิงแทนที่ตำราทางการทหาร รวมทั้งการรับรู้ของสังคมในช่วงนี้ส่งผลให้สามก๊กมีฐานะเป็นเครื่องบันเทิงให้กับประชาชนทั่วไป สำหรับบทบาทสามก๊กในฐานะของวรรณกรรมเพื่อความบันเทิง สะท้อนออกมาชัดเจน โดยเฉพาะงานเขียนที่ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการทำให้ตัวบทสามก๊กเป็นที่นิยมในฐานะเครื่องบันเทิง ก็คือ งานเขียนของยาขอบ หรือโชติ แพร่พันธุ์ โดยใช้ชื่อเรื่อง “สามก๊ก ฉบับวินพิก” ที่เป็นงานเขียนที่อ่านง่ายกว่าสามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ทำให้งานของยาขอบได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และมีการพิมพ์ออกมาวางจำหน่ายกันอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และถือว่าเป็นการเปลี่ยนจากวรรณกรรมราชสำนักมาสู่วรรณกรรมชาวบ้าน ต่อมา ปี พ.ศ. 2492 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นักการเมืองและนักเขียนชื่อดังได้เขียนหนังสือ “สามก๊กฉบับนายทุน” ขึ้นเพื่อโต้ตอบสามก๊กฉบับวินพิกของยาขอบ โดยได้ตีความสามก๊กใหม่ และเขียนในเชิงของการเสียดสีล้อเลียนการเมืองของไทยในขณะนั้น (เกรก เจ เรย์โนลด์ส, 2550 : 257)

นอกจากนี้การที่สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทต่างๆ โดยเฉพาะทางการทหาร ได้มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้ไทยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้ลัทธิคอมมิวนิสต์ที่กำลังเติบโตโดยเฉพาะในประเทศจีนนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ภายใต้บริบทเชิงโครงสร้างทางสังคมในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นช่วงที่สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือไทยทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม โดยมีเป้าหมายในด้านเศรษฐกิจที่จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำในระบบทุนนิยมโลก ด้วยการขยายตัวของบริษัทข้ามชาติของสหรัฐอเมริกาเข้ามาลงทุนในประเทศไทย ขณะที่ประเทศไทยเองก็ต้องการความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านการทหาร ที่ไทยได้รับบทเรียนจากการรุกรานของจักรวรรดินิยมอังกฤษและฝรั่งเศส เนื่องจากไทยไม่มีขีดความสามารถด้านการทหาร

ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นช่วงที่ชนชั้นนำไทยเกรงกลัวภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ประเทศเพื่อนบ้านรอบไทยได้กลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ ยิ่งทำให้ไทยต้องการความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เพิ่มขึ้น การเข้ามาให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้ได้ส่งผลในทางลบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน เนื่องจากประเทศจีนเป็นประเทศที่สนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนที่มีมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาต้องสิ้นสุดลง และรัฐบาลไทยในขณะนั้นก็ได้มีนโยบายต่อต้านคนจีนและการกีดกันผลิตผลต่างๆ ที่เป็นของประเทศจีน

จากบริบทเชิงโครงสร้างในช่วงดังกล่าวได้ส่งผลต่อตัวบทสามก๊กซึ่งเป็นวรรณกรรมจากประเทศจีน ทำให้ในช่วงนี้ไม่มีงานเกี่ยวกับสามก๊กที่โดดเด่นออกมาเหมือนในช่วงแรกๆ ทำให้ในช่วง 10 ปี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 - พ.ศ. 2510 งานเกี่ยวกับวรรณกรรมสามก๊กมีไม่มาก และไม่เป็นที่นิยม โดยดูจากปริมาณหนังสือที่มีอยู่ในปัจจุบัน และจำนวนครั้งที่พิมพ์ แต่หลังจากสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยจีนกับมาฟื้นความสัมพันธ์ไปในทางที่ดี ได้มีการรื้อฟื้นงานเขียนสามก๊กโดยสังข์ พันธโนทัย ที่พยายามนำวรรณกรรมสามก๊กซึ่งถือเป็นตัวแทนของจีนในประเทศไทยกลับเข้ามาช่วยรื้อฟื้นความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับจีนอีกครั้ง ในแง่ที่มีฐานะเป็นตำราทางการทหารควบคู่ไปกับการใช้หลักวิชาการทหารตะวันตก แต่ไม่สามารถทำให้สามก๊กกลับมาเป็นที่นิยมได้เหมือนดังในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา สามก๊กได้เริ่มมีการผลิตซ้ำออกมาในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นหนังสือพ็อคเก็ตบุ๊ค งานวิจัย พร้อมๆ กับเริ่มมีการตีความตัวบทสามก๊กที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างชัดเจน กล่าวคือ สามก๊กได้ถูกสังคมไทยตีความให้มีฐานะเป็นตำรายุทธศาสตร์ทางการบริหารที่ใช้ในทางธุรกิจโดยจะเห็นได้จากความนิยมของสังคมต่อหนังสือประเภทงานแปลที่นำเข้ามาจากประเทศตะวันตกออกเกี่ยวกับสามก๊กในทางการบริหาร ส่งผลให้

งานแปล และงานเขียนเกี่ยวกับสามก๊กในทางการบริหารที่วางจำหน่ายในตลาดหนังสือได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ขณะที่งานเขียนในเชิงของการตีความสามก๊กในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์ทางการทหารกลับไม่ได้รับความนิยมเหมือนดังเช่นในยุคต้นรัตนโกสินทร์จึงอาจเรียกได้ว่าในยุคนี้เป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านฐานะสามก๊กจากตำรายุทธศาสตร์ทางการทหารไปสู่ตำรายุทธศาสตร์ทางการบริหาร

3. ยุคที่ยุทธศาสตร์มีฐานะเป็นเครื่องมือทางการบริหาร หลังจากทีสถานการณ์เชิงโครงสร้างทางสังคมได้เปลี่ยนจากการสู้รบด้วยกำลังทหารมาสู่การต่อสู้ทางเศรษฐกิจ ได้ส่งผลต่อการตีความสามก๊กของสังคมไทยที่นำไปสู่การสร้างฐานะทางยุทธศาสตร์ใหม่ให้กับสามก๊ก บนฐานคิดของการประยุกต์ใช้หลักการทหารมาสู่การบริหารธุรกิจ ทำให้สามก๊กในสังคมไทยมีฐานะใหม่จากเดิมมีฐานะเป็นยุทธศาสตร์ทางการทหาร มาสู่การมีฐานะใหม่เป็นยุทธศาสตร์ทางการบริหาร

การตีความสามก๊กในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์ทางการบริหารมีความชัดเจนขึ้น ภายใต้การเปลี่ยนแปลงบริบทเชิงโครงสร้างของสังคมที่หันมาให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจการค้ามากกว่าการทหารดังเช่นอดีต ดังนั้นสามก๊กจึงถูกมองว่ามีหลักคิดที่นอกจากจะนำไปใช้ในทางการทหารแล้ว ยังสามารถนำมาปรับใช้ในทางธุรกิจที่นำไปสู่การประสบความสำเร็จได้อีกด้วย ขณะเดียวกันมีการศึกษาสามก๊กในแง่มุมต่างๆ เกิดขึ้นมากมายทั้งในแง่ที่เป็นเนื้อหาของตัวบทสามก๊กที่เปลี่ยนไปตามบริบทสังคม รวมถึงรูปแบบของตัวบทสามก๊กที่สามารถแทรกซึมเข้าไปสู่กลุ่มคนในทุกระดับของสังคม ตัวอย่างที่เห็นของการเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาและรูปแบบของตัวบท เช่น การเผยแพร่สามก๊กในรูปแบบภาพยนตร์ชุด (ซีรีส์) การนำสามก๊กในรูปแบบภาพยนตร์มาวิเคราะห์สอดแทรกมุมมองในเชิงการบริหารธุรกิจ การผลิตงานเขียนประเภท How to ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้รับความนิยมเป็นจำนวนมาก งานวิชาการ และงานวิจัยต่างๆ ได้หันมาศึกษาสามก๊กในทางการบริหารรวมทั้งนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จมีการกล่าวถึงสามก๊กในฐานะเครื่องมือทางการบริหารที่สามารถนำไปสู่การประสบความสำเร็จ ทำให้สังคมไทยปัจจุบันรู้จักสามก๊กในความหมายใหม่ที่เป็นตำราทางการบริหารที่ถูกย่อให้เข้าใจง่ายกว่าการศึกษาสามก๊กแบบมาตรฐาน

ช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา ระบบการเมืองไทยได้เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากกลุ่มนักธุรกิจ นายทุนได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองและเศรษฐกิจมากขึ้น ด้วยการทำให้นโยบายส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อการตอบสนองต่อกลุ่มนายทุน และนักธุรกิจโดยตรง จากเดิมนโยบายเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อกลุ่มชนชั้นนำในระบอบอำมาตยาธิปไตย กลุ่มนายทุนที่เริ่มมีบทบาทและอิทธิพลในกระบวนการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจมากขึ้น เนื่องจากกลุ่มนายทุนได้เข้าสู่ตลาดการเมือง ส่งผลให้โครงสร้างของชนชั้นนำทางการเมืองแปรเปลี่ยนไป อำนาจเผด็จการทหารได้ลด

บทบาทและถูกแทนที่ด้วยอำนาจของกลุ่มนักธุรกิจ และกลายเป็นการผสมพันธุ์ใหม่เป็นกลุ่มทหาร อำมาตย์ และกลุ่มนักธุรกิจ โดยเฉพาะนักธุรกิจชาวจีนที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยเฉพาะการกำหนดนโยบายด้านเศรษฐกิจในการกำหนดนโยบายมากขึ้น

การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มนายทุนจีน ทำให้โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนไปโดยเฉพาะทิศทางการพัฒนาได้มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจ ปรากฏการณ์ที่เด่นชัดของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางนโยบายของไทยก็คือ การเปลี่ยนนโยบายสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่มีการกำหนดนโยบายแบบการเมืองนำการทหาร ภายใต้ันนโยบาย “การเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ทำให้ในยุคต่อมาระบบเศรษฐกิจของไทยเข้าสู่ยุคเฟื่องฟู ด้วยสถานการณ์ภายในประเทศในช่วงนี้ได้ให้ความสำคัญกับระบบการค้า หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าระบบธุรกิจ ภายใต้ระบบธุรกิจการค้าจำเป็นต้องอาศัยกลไกที่เรียกว่า การบริหารจัดการ ที่จะช่วยให้ระบบเศรษฐกิจพัฒนาเติบโตได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับสถานการณ์ภายนอกประเทศที่เริ่มหันมาให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจ และเปลี่ยนการขยายอิทธิพลด้วยกำลังทหารแบบเดิมมาสู่การขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจแทน

สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้ส่งผลให้ตัวบทสามก๊กถูกนำกลับมาพยายามตีความใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม กล่าวคือ เป็นความพยายามในการที่จะตีความตัวบทสามก๊กใหม่จากเดิมที่เคยเป็นตำรายุทธศาสตร์ทางการทหารมาสู่การตีความสามก๊กในฐานะที่เป็นตำราทางการบริหารภายใต้บริบททางสังคม ที่ให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจ การค้า และการประยุกต์ใช้หลักการทหารกับการบริหารธุรกิจของประเทศตะวันออก ดังจะพบได้จากตัวบทสามก๊กในช่วงนี้ที่สะท้อนให้เห็นถึงตัวบทสามก๊กในฐานะที่เป็นตำราทางการบริหาร เช่น หนังสือกลยุทธ์สามก๊ก หลักการบริหารสำหรับผู้ชนะในทุกสถานการณ์ ของทองแถม นาถจำนง ที่เป็นการแปลงานของประเทศตะวันออก สามก๊ก ฉบับนักบริหาร แต่งโดยเจริญ วรรณะสิน การบริหารงานด้วยกลยุทธ์สามก๊ก งานแปลของบุญศักดิ์ แสงระวี บริหาร SME ด้วยกลยุทธ์สามก๊ก แต่งโดยเปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป และนอกจากนี้ยังมีการนำภาพยนตร์ชุด (ซีรี่ส์) สามก๊ก มาฉายใหม่พร้อมบทวิเคราะห์ของเจริญ วรรณะสิน ใช้ชื่อว่า ภาพยนตร์สามก๊ก ฉบับนักบริหาร และยังพบว่ามีการศึกษาทางวิชาการ เช่น งานวิจัยเกี่ยวกับสามก๊กของนักศึกษาในระดับปริญญาโทของหลายมหาวิทยาลัย ศึกษาสามก๊กในฐานะทางการบริหาร

การเปลี่ยนฐานะของสามก๊กจากยุทธศาสตร์ทางการทหารมาสู่การมีฐานะเป็นยุทธศาสตร์ทางการบริหารนั้นเกิดขึ้นภายใต้การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางสังคมที่หันมาให้ความสำคัญกับการแข่งขันทางเศรษฐกิจแทนที่การสู้รบทางการทหาร พร้อมกับรูปแบบของสามก๊กที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น ภาพยนตร์

งานวิจัย เป็นต้น ทำให้ปัจจุบันจึงสรุปได้ว่าสามก๊กได้มีฐานะใหม่เป็นตำราหรือยุทธศาสตร์ในทางการบริหาร เพื่อใช้สำหรับการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจการค้า และการบริหารองค์กร

สรุปและอภิปรายผล

กล่าวโดยสรุปจะพบว่า ฐานะยุทธศาสตร์จากการตีความตัวบทสามก๊กในสังคมไทยเป็นการตีความตัวบทสามก๊กในความหมายเชิงยุทธศาสตร์ที่เป็นความหมายในฐานะเครื่องมือหรือวิธีการไปสู่เป้าหมาย ขณะที่เป้าหมายและการขับเคลื่อนการตีความตัวบทสามก๊กในเชิงยุทธศาสตร์มีความเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์เชิงโครงสร้างของสังคมไทย

การอภิปรายผลการศึกษานี้สามารถยืนยันองค์ความรู้เดิมรวมทั้งพัฒนาเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการตีความตัวบทสามก๊กในเชิงยุทธศาสตร์ของสังคมไทยที่แสดงนัยทางทฤษฎี พบว่าผลการศึกษายังคงยืนยันถึงพัฒนาการและความหมายในเชิงยุทธศาสตร์ในฐานะที่เป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การเอาชนะ โดยมีพัฒนาการจากการใช้ยุทธศาสตร์ในทางการทหารมาสู่การใช้ยุทธศาสตร์ทางการบริหาร ตามแนวคิดของ Nutt P.C. and R.W. Backoff. (1992. : 56) ที่ได้อธิบายแนวคิดการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ไว้ว่ามีพื้นฐานจากการนำแนวคิดของกองทัพหรือที่รู้จักกันว่าเป็น “ยุทธศาสตร์ที่ใช้สำหรับการทหาร” ที่กำหนดขึ้นเพื่อมุ่งแสวงหาวิธีการเอาชนะในการรบ การทำสงครามต่อมาภาคเอกชนได้นำแนวคิดการบริหารงานเชิงยุทธศาสตร์มาประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายในทางธุรกิจ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการศึกษาที่พบว่า การตีความสามก๊กในเชิงยุทธศาสตร์ของสังคมไทยมีพัฒนาการมาจากยุทธศาสตร์ที่เป็นเครื่องมือการเอาชนะทางการทหารมาสู่การเอาชนะทางการบริหาร ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของสถานการณ์เชิงโครงสร้างของสังคมในแต่ละช่วงเวลา

นัยขององค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาฐานะยุทธศาสตร์จากการตีความตัวบทสามก๊กของสังคมไทยที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านฐานะทางยุทธศาสตร์จากการทหารไปสู่การบริหาร ภายใต้สถานการณ์เชิงของโครงสร้างของสังคม จะเป็นความซ้ำซ้อนในแง่ของทฤษฎีที่ผ่านมา แต่ผลการศึกษาโดยสรุปพบยอดได้ชี้ให้เห็นนัยที่สำคัญถึง การมองยุทธศาสตร์ที่มีความลึกซึ้งกว่าข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่ผ่านมา โดยมีนัยทางทฤษฎีใหม่ คือการเปลี่ยนผ่านการรับรู้ความหมาย และเป้าหมายของแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์การบริหารที่ผ่านมาก่ออธิบายด้วยสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่จากผลการศึกษาในครั้งนี้ได้แสดงถึงการตีความของสังคมไทยต่อตัวบทสามก๊กในรูปแบบใหม่ มาอธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนผ่านในเชิงยุทธศาสตร์จากการทหารมาสู่การบริหาร

ข้อเสนอแนะ

การเปลี่ยนฐานะทางความรู้ในเรื่องยุทธศาสตร์ในครั้งนี้ เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงฐานความรู้ บางอย่าง ภายใต้สถานการณ์เชิงโครงสร้างทางสังคม ที่จะส่งผลต่อการรับรู้และนำไปประยุกต์ใช้ของคนในสังคม ดังนั้นการก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของความรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการปรับตัวและสามารถนำหลักการต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปมาปรับใช้ได้ สอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมได้อย่างทันที่

เอกสารอ้างอิง

- กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2547. **ตำนานหนังสือสามก๊ก**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า 2545.
- เกรก เจ.เรย์โนลด์ส. 2550. **เจ้าสัว ขุนศึก คักดินา ปัญญาชน และคนสามัญ**. รวมบทความประวัติศาสตร์ของเกรก เจ.เรย์โนลด์ส. กรุงเทพฯ : โอเอส พริ้นติ้งเฮาส์.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2555. **วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคม**. โครงการผลิตตำราและเอกสารประกอบการสอน หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

- ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. 2540. **วิทยาการบริหาร สำหรับนักบริหารมืออาชีพในยุคโลกาภิวัตน์**. สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ :
- ถาวร ลิกขโกศล. 2555. **รายการตอบโจทย์ ที่นี้ Thai PBS ตอนอ่านสามก๊ก อ่านสังคมไทย**. 23 เมษายน 2555.
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. 2552. **องค์การบริหารจัดการ**. บริษัท ธง ปิยอนด์บุ๊ค จำกัด.
- เรือง วิทยาคม. 2556. **สามก๊ก ฉบับคนขายชาติ**. <http://www.manager.co.th/Home/samkok.asp>. เข้าถึงเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2556.
- สมบัติ จันทรวงศ์. 2538. **ความหมายทางการเมืองของสามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน)**. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มติชน.
- สมบัติ จันทรวงศ์. 2547. **บทพิจารณาว่าด้วยวรรณกรรมการเมืองและประวัติศาสตร์**. ฉบับปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- Nutt, P.C. and Backoff R.W. 1992. **Strategic Management of Public and third Sector Organizations**. San Francisco : Jossey - Bass Publishers.